

Джерело: [BBC Україна](#)

Далеко не кожному смертному (а ми – відкрию вам маленьку таємницю – усі смертні, така-от халепа) трапляється в житті щастя тривалий час впритул спостерігати напівбожественне створіння – справжнього письменника.

Тут варто пояснити, що я маю на увазі під терміном "справжній письменник" – це людина, яка живе винятково літературою, з літератури і для літератури, а також у вирі літератури; людина, в якій є справжні, а не вигадані читачі (і не лише читачі-колеги, читачі-видавці та читачі-критики, а й читачі-просто-з-вулиці); людина, в якій регулярно виходять книжки, яку перекладають (і не лише польською мовою), яка весь час перебуває в презентаційних турах (і не лише у рідному місті) і чиє ім'я є досить відомим, як зараз модно казати – "розкрученим". Погодьтеся, аби порахувати таких українських письменників, стане пальців на руках.

Так от, мені поталанило впродовж п'яти фестивальних днів у австрійському місті Інсбрук мати біля себе справжнього письменника – [Любка Дереша](#). Чесно кажучи, до цього трапунку я не дуже вірив у його справжність. Були певні сумніви. Переважно спричинені катастрофічною "Головою Якова". Але особисте знайомство розвіяло мої побоювання. Слід зауважити, що знайомитися з письменниками і пізнавати їх як людей, а не міфічні симулякри – справа вельми небезпечна. Бо є ризик назавжди розлюбити і письменника, і його твори. Розчаруватися. І таких випадків у моєму карколомному житті було чимало. Проте з Любком усе вийшло якраз навпаки. Тепер я точно знаю, що обов'язково прочитаю його наступну книжку.

Знаєте, чому? Бо Любка сам – як цікавезний роман; він перебуває у постійних пошуках – самого себе, сенсу життя, сенсу літератури. Він ніби пише себе – і тому кожна нова книжка постає як чергова серія з серіалу про життя письменника Любка Дереша. Причому щоразу на нас чекає несподіванка. Погодьтеся, Дереш, який написав "Намір!" (2006) різниться від автора "Голови Якова" (2011) і вже точно мало чим подібний до автора "Дивної історії Стефана Лянге" (2013). Але все це – різні етапи становлення однієї творчої особистості. Хтось заперечить: авжеж, людина, яка видала свій перший

Нова матриця Дереша: рецензія на "Миротворця" та "Останню любов..."

Написав Іван Рябчій

Четвер, 14 листопада 2013, 09:25

роман ("Культ", 2001) у 17-річному віці (але ще раніше було написано "Поклоніння ящірці"), мусить змінюватися, це нормально, це дорослішання. Безумовно. Маєте рацію. Але чимало письменників, на жаль, не дорослішають. Залишаються на тому ж рівні, що й їхній перший роман.

На мій погляд, Любко має найважливішу рису, яка, власне, робить людину, яка професійно займається літературою, справжнім письменником – він ні на кого не схожий. Принаймні двома останніми книжками. Принаймні в українській літературі. Бо з літературою європейською (і голлівудським кіно) можна провести чимало паралелей, що буде зроблено трохи згодом.

Ні на кого не схожий – хіба це не найбільша похвала письменникові? І хіба не образливо для особистості, коли її хочуть захвати до якогось безликого гурту – вісімдесятники, двотисячники, сучукрліт, жіночий роман, магічний реалізм, постмодернізм тощо? Видатний автор завжди стоїть ніби осторонь решти – і втриматися, не спокуситися "письменницькою груповою" дуже важко...

Любко Дереш належить до наднового покоління української літератури. Не в сенсі віку (бо є й молодші за нього письменники), а в сенсі змісту й спрямованості письма. Адже умовність свободи вибору і взагалі свободи як такої прямо відсилає нас до сплеску есхатологічних міркувань, викликаних десять років тому стрічкою "Матриця". Головний герой ["Останньої любові Асури Махараджа"](#) дуже нагадує Нео, блискуче зіграного Кіану Рівзом. Хоча, на відміну від Нео, він не прагне когось рятувати, хіба показати розбещеному суспільству нагів (змієдемонів) істину; а істина, як це завжди буває, відносна, і на півшляху до неї Асура з жахом дізнається, що абсолютної істини не існує, є хіба напівістина, напіводкровення...

Біль супроводжує Асуру, як і Нео, впродовж усього шляху. Як і у стрічці братів Вачовські, вийти з Матриці неможливо. На думку Адорно, "свобода можлива лише всередині системи, яка заважає її повному розвитку". Так само, як Матриця живиться енергією людей-зародків і не може обійтися без них (філософи обізвали це "лібідарною загадкою проблеми Матриці"), а люди, зруйнувавши Матрицю, опиняться сам на сам з випаленою, безплідною, мертвою Землею, людство в романі Дереша служить свого роду чисельним збіговиськом статистів на арені амфітеатру Всесвіту, де не лише проходять видовищні ігрища, а й вирішуються надважливі наукові суперечки. Люди (а ви хіба про це ніколи не думали?) – лише піддослідні щури для мешканців як вищих, так і нижчих світів. Проте й власники велетенської "лабораторії", як з'ясовується, – усього-на-всього маріонетки в руках Долі. Точнісінько як у Лакана: "Великий Інший далекий від того, щоб бути

анонімною машиною, і потребує постійного задоволення".

Герої Дереша шукають свого роду "філософський камінь", такий собі "бозон Гіггза", від якого пішло все – навіть Усесвіт. Штукенгайзен (вигаданий філософ, життєвий шлях якого в "Дивній історії..." досліджує головний герой Лянге) знаходить "ритмічну основу", "первинний закон творіння, відносно якого людина могла бути в гармонії або ж протиставляла себе йому"; він доводить спорідненість усього з усім, відшукує отого алхімічного Адама, про якого стільки писала свого часу Маргеріт Юрсенар (та й не тільки вона, зрештою). Оппенгеймер мріє про свій внутрішній Сінай: "Його Сінай крився всередині атома. Там – там, а не деінде – чекав на нього Господь, його Господь, зі Своїми десятима заповідями... Він написав... довгого, пронизливого листа, в якому порівнював своє серце з тією позбавленою життя пустелею Сінаю, де єдине місце, куди він мусить піднятися – це певне місце у часі і просторі, де спадуть усі обмеження, де здійснюються всі мрії та сподівання, де приходиться Бог".

Філософія Матриці була популярна десять років тому, тож хтось може вирішити, що Любко спізнився зі своїм романом. Але не поспішаймо. "Покоління соцмереж", до якого відносить себе Дереш, нарешті подорослішало і починає шукати себе. За виразом Любка – "самоідентифікуватися". Воно відірвалося від пупця не лише патріархів сучукрліту – передусім Андруховича, – а й самої України і української літератури. Вибрались у далекий самостійний плав. Я навмисно не шукаю у творах Дереша паралелей у вітчизняній літературі. Бо їх там просто немає. Хоча дуже завуальовано Україна в романі "Остання любов..." присутня. Це – сліпа дівчина Даша. Бездоганна і кришталєво чиста. Ідеал, який причарував Асуру і заради якого він вирішив покинути подобу змія-нага й вибратися на поверхню Землі. Даша – це острівець утопічного добра в океані сумної дійсності, іронічний образ цнотливиці-України серед хвиль розбурханого бруду життя... Коли на фестивалі в Австрії Любко Дереш виступав поруч із Марією Матіос, я не міг позбутися дивного відчуття: ота легендарна сакральна Україна, що вийшла з трипільських і поганських часів і осіла в творах багатьох сучасних українських письменників середнього покоління (до яких належить і пані Марія) – її, звиклу до страждань, вивів в образі Даші автор! Асура – це ті зміни, які чекають на Дашу-Україну. Хтозна, чи на краще...

Збірка "Миротворець" чудово відображає низку перетворень Дереша, його сансару. Повість "Святий Христофоре, молися за нас" найближча до "Наміру!", "Дивна історія Стефана Лянге" – найбільш віддалена. Це найцікавіший в усіх двох нових книжках Дереша текст. Як на мій смак, віддає магічними парадоксами франко-бельгійця Бернара Кіріні, який пише збірки малої прози, об'єднані одним центральним персонажем – загадковим Гільдом. Стиль "Дивної історії..." на диво нагадав уже згаданого Леопольда фон Захер-Мазоха, хоча нічого такого в текстах Любка немає. Навпаки (і це різнить їх

Нова матриця Дереша: рецензія на "Миротворця" та "Останню любов..."

Написав Іван Рябчій

Четвер, 14 листопада 2013, 09:25

від "Наміру!"), вони навдивовижу цнотливі. Асура тікає від розпусти світу нагів; Штукенгайзен вищий за будь-який вияв сексуальності; та сама історія з Оппенгеймером, головним персонажем повісті "Миротворець", яке служить такою-собі з'єднувальною ланкою між "Дивною історією..." та "Святим Христофором...". Інші далекі й близькі (хоча, погоджуюсь, доволі суб'єктивні) "ниточки" в текстах Дереша: стиль "Останньої любові..." нагадав безпосередній, несилований стиль Амелі Нотомб (хоча, я певен, Любко не є фанатом цієї аматорки капелюшків), а сам сюжет – останній роман Віктора Олеговича Пелєвіна "Бетман Аполло" (без упирів). Звісно, на задньому тлі бовваніє колос Гессе (це помітно, зокрема, у вставних текстах "Останньої любові...", написаних з особливою охайністю, хоча це, на жаль, висолоджує їх і робить нудними, що псує на загал вельми динамічний текст). Сама ж структура книжок (не таємниця, що всі три повісті "Миротворця" і повість – адже це повість – "Остання любов..." входили до складу однієї великої збірки) відсилає до збірок малої прози Еріка-Емманюеля Шмітта, українські переклади якого, до того ж, виходять у тому ж видавництві, що й книжки Дереша.